

de golfoorlog en de media (*)

bart fieremans

DE ROL VAN DE MEDIA

De Golfoorlog (17 januari 1991-28 februari 1991) staat geboekstaafd als een eenzijdige en succesvolle geallieerde overwinning tegen Irak. Maar ook de presentatie van het conflict door de media zal in de herinnering blijven voortleven. De mediaverslaggeving vóór en tijdens de oorlog was misschien minstens even belangrijk als het militaire optreden in het verloop van het Golfconflict. Beide partijen gebruikten de media functioneel om de oorlog te winnen, met in de hoofdrol CNN. Die zender werd het venster waardoor het publiek de oorlog te zien kreeg, wat echter gepaard ging met een pijnlijke manipulatie. Want ondanks de massale media-aandacht en de indruk de oorlog 'rechtstreeks', soms als een spektakel, mede te beleven, bleef het een onzichtbare oorlog, zonder beelden van ook maar één ernstig gevecht.

'This will not be another Vietnam'

De journalisten moesten op hun zoektocht naar beeldmateriaal en verhalen optornen tegen strenge censuurmaatregelen, nauwkeurig uitgestipt door de Amerikaanse militaire bevelhebbers. Die laatsten hadden wel gegronde argumenten om de journalisten in toom te houden. President Bush kruidde zijn toespraken vaak met de geveugelde woorden: 'This will not be another Vietnam', waar de publieke opinie sterk beïnvloed werd door gruwelijke oorlogsbeelden en negatieve perscommentaren. In de Golfoorlog wekte vooral het pool-systeem wrevel los bij de journalisten. Hierdoor kon slechts een handvol reporters (van de grote nieuwsorganisaties) onder militair toezicht de fronteenheden bezoeken. Na terugkeer van zo'n geleid bezoek passeerden alle verhalen een censurdienst. Niet alleen betekende dat een barrière tegen onafhankelijke, kritische journalistiek, maar bovendien werden op die manier de journalisten misbruikt als een wapen of werktuig om de publieke opinie te beïnvloeden. Merkwaardig

genoeg stelde de meerderheid van de Amerikanen die censuur op prijs. Een opiniepeiling, uitgevoerd in opdracht van Times Mirror tijdens de eerste maand van de Golfoorlog, wees uit dat 79 % van de Amerikanen de militaire censuur als gerechtvaardigd beschouwde (Lamb, 1991:35). Het grootste deel van het duizendkoppige journalistenleger legde zich dan ook noodgedwongen neer bij de richtlijnen van het Pentagon en beperkte zich tot secundaire bronnen (tv, poolberichten, briefings). Sommige journalisten berustten echter niet bij die passieve verslaggeving en omzeilden op eigen risico de militaire restricties. Die unilaterals zorgden voor de beste reportages.

De tv-oorlog

Zoals reeds vermeld, speelde CNN een hoofdrol in de verslaggeving over de oorlog. Het motto van CNN (*history-as-it-happens*) bereikte een hoogtepunt tijdens de 17-uur lange live-berichtgeving van het begin van de oorlog. CNN had wel het voorrecht om als enig buitenlands nieuwsstation in Irak te blijven, wellicht omdat Saddam Hoessein CNN incalculeerde als propaganda-instrument. Die unieke positie maakte dat de regeringsleiders CNN ook als diplomatiek kanaal gebruikten om met Bagdad te communiceren. Daarentegen waarschuwde het Witte Huis voor mogelijke Iraakse propaganda op CNN.

De tv als medium hielp tijdens het conflict mee aan een zeer eenzijdige beeldvorming. In de maanden vóór de start van het luchtoffensief kwam dit vooral tot uiting in het 'goedpraten' van de beleids optie om meer troepen naar het gebied te zenden, en uiteindelijk in het rechtvaardigen van de oorlog. Een strategie hiertoe was het systematisch uitsluiten van tegenstrijdige visies in de media. Uit een wetenschappelijk onderzoek, uitgevoerd door 'Fairness & Accuracy in Reporting', bleek dat op een totaal van 2.855 minuten (Amerikaanse) televisieverslaggeving over de Golfcrisis (tussen 8 augustus en 3 januari), slechts 29 minuten, ruw geschat 1 %, als verzet tegen de militaire opbouw in het gebied kon worden bestempeld (Ruffini, 1991: 21).

Naast die eenzijdige positieve mediaberichtgeving waren er ook al dan niet vooraf uitgekende propagandamaneuvres. Zo werd in het westen de legersterkte van Saddam Hoessein danig opgeschroefd, en werden allerlei vergelijkingen tussen Saddam Hoessein en Adolf Hitler getrokken. Verder besteedden de westerse media veel aandacht aan de gruweldaden van de Iraakse bezetters in Koeweit. Een zogezegd anoniem schoolmeisje van 15 jaar (Nayirah) getuigde voor de Commissie Mensenrechten hoe Iraakse soldaten de couveuses in Koeweitse ziekenhuizen meenamen, terwijl ze de hulpeloze baby's op de grond achterlieten. Dat verhaal zinderde via CNN na in vele huiskamers. President Bush gebruikte dat voorval meermaals in

zijn toespraken om de wreedheden van de bezetters te beklemtonen. Later bleek het verhaal een verzonnen propagandastunt te zijn, terwijl het anonieme schoolmeisje niemand minder dan de dochter van de Koeweitse ambassadeur in de Verenigde Staten (Nacir Al-Sabah) was.

Ook stelden de Amerikaanse autoriteiten alles in het werk om de oorlog als eerlijk en vooral als 'proper' te verkopen. De getoonde video's op CNN van jets die precisiebombardementen uitvoeren, bleken in deze context een meesterzet. Omdat de televisie weinig beelden van slachtoffers toonde, ging een groot deel van het kijkerspubliek dat extrapoleren naar de werkelijkheid. Het Iraakse regime, ook niet om enige propaganda verlegen, trachtte het stereotiepe beeld van een 'chirurgische' oorlog voortdurend te doorbreken, waarbij het eveneens gebruik maakte van CNN. Daarnaast speelde ook het taalgebruik een belangrijke rol in de manipulatie van het publiek. Militair wetenschappelijk jargon versluisde en abstraheerde de dodelijke militaire acties. In contrast met de camouflagetaal die het westen hanteerde, stond de bombastische, overdrijvende taal van Saddam Hoessein. Saddam Hoessein was echter minder gelukkig in zijn propaganda gericht naar het westen. Vóór de oorlog wekte hij groeiend ongenoegen in de hand door de westerse buitenlanders in Irak te gijzelen en ermee te dreigen hen als menselijk schild te gebruiken. Ook de Scuds op Israël, de olievlek-historie en de vertoning van klaarblijkelijk mishandelde geallieerde piloten op televisie, faalden in hun propagandadoelstelling.

INHOUDSANALYSE VAN VIER WESTERSE KRANTEN (1)

Ondanks de hoofdrol van de televisie bij dit conflict, loont het de moeite te onderzoeken hoe enkele vooraanstaande kranten de Golfoorlog presenteren. De bedoeling van deze krantenanalyse is drieledig. Ten eerste gaan we na hoeveel aandacht de kranten aan het conflict besteden, wat enigszins symbool staat voor het belang dat de Golfoorlog in onze samenleving heeft ingenomen. Daarnaast bestuderen we de aard van de Golfverlaggeving, wat ons iets meer leert over de eigenheid van de kranten. Tenslotte trachten we het standpunt van de kranten t.o.v. het conflict te distilleren, wat de publieke opinievorming over deze oorlog helpt verklaren.

Gekozen werd om de Golfoorlog te ontleden in vier westerse kranten, afkomstig uit landen die deel uitmaken van de coalitie tegen Irak. Bij de selectie hielden we verder rekening met de politiek-militaire betrokkenheid bij het conflict van het land waar de krant verschijnt, de kwaliteit van de krant en de potentiële invloed die het dagblad op haar lezers zou kunnen uitoefenen.

Voor Amerika (sterke politiek-militaire betrokkenheid) selecteerden we de International Herald Tribune (IHT). Dat dagblad profileert zich als een echte wereldkrant en heeft het onmiskenbare voordeel dat ze de beste artikels van The Washington Post en The New York Times, haar twee moederkranten, integreert in haar editie. Groot-Brittannië noteerden we als een land met een middelmatige tot grote betrokkenheid bij het conflict. Dit land is rijk aan kwaliteitskranten, maar omwille van haar traditie en naambekendheid verkozen we The Times te weerhouden voor het onderzoek. Voor België (geringe maar toch bestaande betrokkenheid bij het conflict), weerhielden we De Standaard, die zich doorheen de jaren heeft geprofileerd als een goed gedocumenteerde kwaliteitskrant. Als vierde krant opteerden we voor de USA Today, een Amerikaanse populaire patriottische krant met een verfrissende opmaak en een positieve nieuwsfilosofie.

Om alle misverstanden te vermijden, vestigen we er hier de nadruk op dat we de beperkte samenstelling van die groep dagbladen zeker niet mogen beschouwen als een staal dat representatief is voor de hele westerse pers, hoogstens zijn de geselecteerde titels indicatief voor gelijkaardige kranten qua genre, politiek-ideologische strekking, enz.

De Golfoorlog begon de facto op 17 januari 1991, met de eerste vliegtuigraids boven Bagdad. Het krantenonderzoek start dus vanaf de 18de januari. Op 28 februari van datzelfde jaar gaf het VS-ministerie het formele bevel de strijd te staken, zodat dat moment als eindpunt van de analyse geldt. De laatste krant die we dus bestuderen, is het exemplaar van 1 maart 1991. De methode van de inhoudsanalyse werd ingeschakeld om het geheel wetenschappelijke draagkracht te geven.

Globale aandacht van de kranten voor de Golfoorlog

Uit de resultaten blijkt dat in alle kranten de Golfoorlog (niet onverwacht) de gebeurtenis is waarover bij uitstek bericht wordt. Alle elementen in een krant die indicatief zijn om de globale aandacht te meten (het aantal artikels, de grootte van die artikels, de hoofdartikels, de globale en gemiddelde oppervlakte per dag, het percentage Golfnieuws op de voorpagina...), wijzen op een determinerende invloed van het Golfnieuws op het totale nieuwsaanbod van de kranten. We illustreren dit met enkele concrete cijfers uit ons onderzoek. De onderstaande tabel drukt uit hoeveel procent van het representatief redactioneel (of journalistiek) gedeelte van de respectieve kranten besteed werd aan de Golfoorlog tijdens de bestudeerde periode. De percentages zijn berekend op basis van de oppervlakte van de bijdragen. Onder het representatief redactioneel gedeelte verstaan we alle journalistieke bijdragen (artikels + foto's) van de krant. Volgende aspecten horen daar niet onder (niet-representatief): het betaald drukwerk (advertenties, seintjes, jobaanbiedingen), de loutere beurscijfers, de tv &

radio-programma's, loutere sportuitslagen, de stripverhalen en de weerkaart. Die referentiebasis geeft een meer realistisch beeld omdat de oppervlakte van het niet-representatief gedeelte erg verschillend is tussen de kranten.

Tabel 1: Oppervlakte-percentage Golfbijdragen

	Opp. representatief journalistiek gedeelte	Opp. bijdragen Golffoorlog	Percentage
IHT	798.412 cm ²	352.602 cm ²	44,16 %
The Times	1.441.310 cm ²	332.805 cm ²	23,09 %
De Standaard	1.228.080 cm ²	258.824 cm ²	21,07 %
USA Today	696.252 cm ²	294.075 cm ²	42,24 %

Die percentages zijn indrukwekkend hoog. De IHT wijdt tijdens de onderzochte periode maar liefst 44 % van het journalistiek gedeelte aan de Golffoorlog. De Standaard, die verhoudingsgewijs het 'minste' aandacht binnen de krant aan de Golffoorlog besteedt, publiceert toch nog ruim 1/5 van de redactionele ruimte erover. Dergelijke percentages, die in feite een gemiddelde zijn over een periode van 6 weken, zijn slechts voor weinige gebeurtenissen weggelegd en staven de impact die de Golffoorlog op de media (en dus ook op de publieke opinie) heeft uitgeoefend. Willen we de kranten onderling vergelijken, dan zijn de absolute oppervlaktes gewijd aan de Golffoorlog (cf. tabel 1) de beste referentiemaat. Het nadeel ervan is echter hun moeilijke interpreteerbaarheid. Daarom herberekenen we die oppervlaktecijfers naar krantenpagina's, waarvan de lezer wel een voorstellingsvermogen heeft (cf. tabel 2). Als gemeenschappelijke graadmeter gebruiken we het gemiddelde van het formaat van de vier kranten. Bij deze berekening is de oppervlakte van één krantenpagina 1957 cm² (grosfweg 2.000 cm²). In tabel 2 vergelijken we zo de absolute oppervlakte van de bijdragen (artikels + illustraties) i.v.m. de Golffoorlog.

Tabel 2: Vergelijking kranten

Bijdragen Golfoorlog (artikels + illustraties) (IHT, The Times, De Standaard = 37 exemplaren; USA Today = 31 exemplaren)

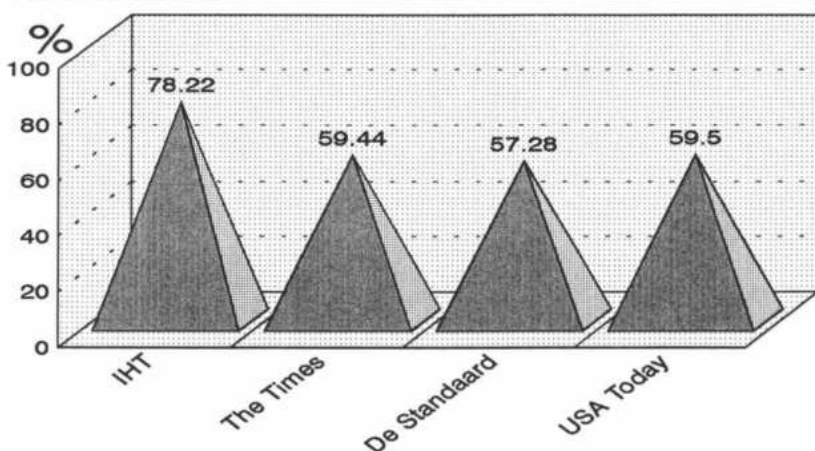
	Totale oppervlakte (cm ²)	Visuele voorstelling oppervlakte (pagina)
IHT	352.602	180 (168)
The Times	332.805	170 (177)
De Standaard	258.824	132 (125)
USA Today	294.075	150 (166)
	Gemiddelde oppervlakte (per dag)	Visuele voorstelling oppervlakte (pagina)
IHT	9.530	4,9 (4,5)
The Times	8.995	4,6 (4,7)
De Standaard	6.995	3,6 (3,4)
USA Today	9.486	4,8 (5,4)

Formaat 1 krantenpagina = 1.957 cm² (gemiddelde van de vier kranten)
Tussen haakjes staat het aantal pagina's in het formaat van de eigen krant

We merken dat de onderlinge verschillen niet echt uitgesproken zijn, met toch gemiddeld een overwicht voor de bestudeerde Engelstalige kranten. De IHT publiceert gemiddeld per dag de grootste oppervlakte aan Golfverslaggeving, ongeveer 4,9 volle krantenpagina's, op de voet gevolgd door de USA Today. Over de hele periode van de oorlog (37 kranten) vullen de journalisten van de IHT maar liefst 180 krantenpagina's over de Golfoorlog. Globaal gezien moet de USA Today hier The Times voorlaten. Omdat de USA Today slechts vijfmaal per week verschijnt, bedraagt haar totaal aantal pagina's over de Golf 'nog maar' 150 pagina's, t.o.v. 170 voor The Times. De Standaard besteedt zowel globaal als gemiddeld per dag de 'minste' aandacht aan het Golfconflict, al is het woord 'minste' hier wel zeer relatief. In feite heeft De Standaard slechts een kwart minder gepubliceerd over het conflict dan de IHT, een verhouding die ergens normaal is vanwege het uitgesproken Amerikaans karakter van de Golfoorlog.

Omdat het nieuws op de voorpagina wordt aanschouwd als het meest belangrijke van de dag, is het nuttig te onderzoeken hoeveel procent hiervan ingepalmd wordt door de Golfoorlog. De resultaten (grafiek 1) zijn verbluffend, waarbij weerom de IHT in het oog springt.

Grafiek 1: Percentage Golfnieuws op de voorpagina

Context

Deze globale resultaten kaderen in de stelling dat de media een overweldigende belangstelling toonden voor het conflict. De oorzaken hiervan zijn divers. In de eerste plaats was de draagwijdte, vooral door het economisch belang van Koeweit, van het conflict zeer mondiaal. Na de inval reageerden de voornaamste politieke leiders van de wereld erg furieus. Feit is dat de Golfoorlog het belangrijkste gespreksonderwerp op de politieke agenda werd, waarover de media gretig berichtten. In zekere zin hielpen zij zelfs het conflict dramatiseren, omdat het een onderwerp was dat 'verkocht'. De Golfoorlog betekende vooral een 'voltage' voor de Amerikaanse media, omdat ze heel de natie beroerde en bovendien de nachtmerrie van Vietnam kon uitwissen... Ook de militair-politieke betrokkenheid kan verklaren waarom de geselecteerde Amerikaanse kranten en het Britse dagblad gemiddeld meer aandacht aan de Golfoorlog besteedden dan De Standaard. Zonder de kordate beslissing van Bush om troepen naar Saoedi-Arabië te sturen, zou de aandacht van de media waarschijnlijk doodbloeden. De militaire aanwezigheid van hun 'boys' was van een blijvend belang voor de media. Ook The Times schreef gretig over haar Britse troepen, maar deze inspiratiebron gold veel minder voor De Standaard, omdat de Belgische militaire aanwezigheid in de Golfregio minimaal was.

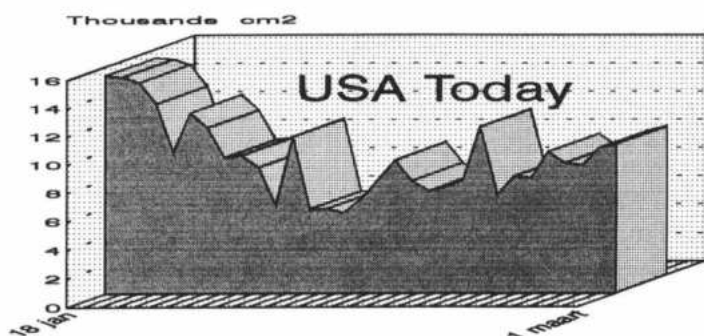
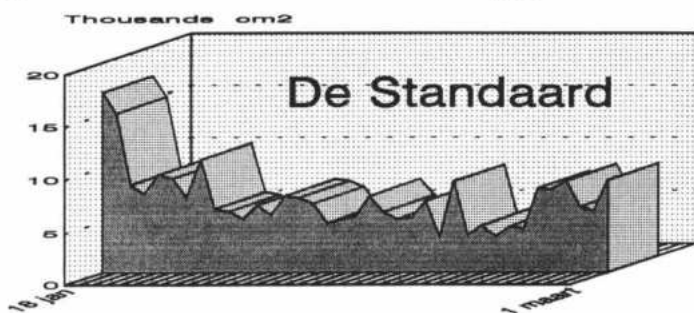
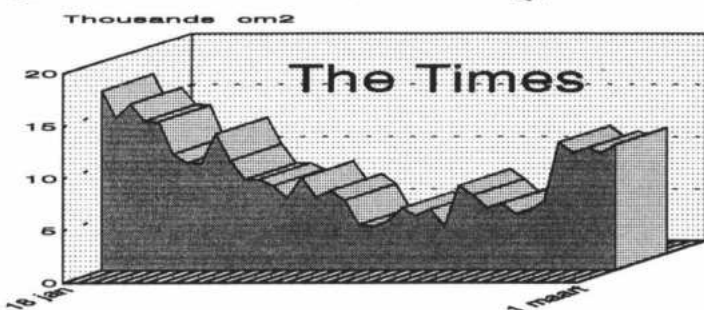
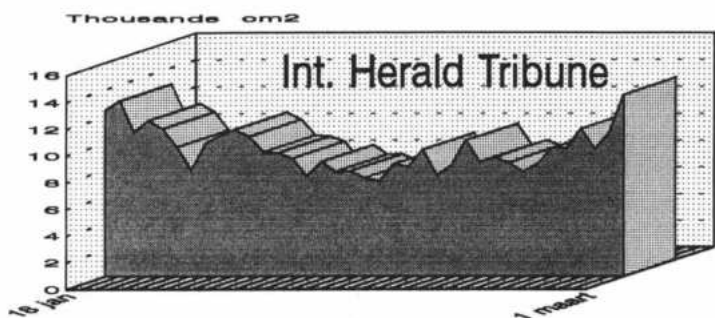
Spreading nieuwsaanbod Golfoorlog over de tijd

De onderstaande grafieken stellen de evolutie van het nieuwsaanbod over de Golf voor. Ze zijn opgemaakt op basis van de oppervlakte Golfbijdragen (artikels + illustraties) die de kranten per dag publiceerden.

Grafieken 2,3,4,5: Evolutie oppervlakte bijdragen Golfoorlog

In absolute getallen (cm²)

Visuele voorstelling: formaat 1 krantenpagina = +/- 2.000 cm²

Een blik op de visuele grafieken laat ons toe een algemeen patroon te formuleren. De eerst dagen na het uitbreken van de oorlog is de berichtgeving zeer intensief. Naarmate de oorlog voortduurt, verzwakt de aandacht geleidelijk. We kunnen dus in zekere zin reeds spreken van het gewenningseffect. Die tendens wordt af en toe onderbroken door piekmomenten. Op het einde, met de grondoorlog in zicht, en tenslotte tijdens de grondoorlog zelf, neemt de verslaggeving opnieuw toe, maar bereikt in het algemeen niet dezelfde proporties als tijdens het begin van de luchtoorlog. Dit algemeen patroon komt bij de ene krant iets sterker tot uiting dan bij de andere.

Wanneer we de evolutie iets gedetailleerder bestuderen, merken we dat de eerste dag na het losbarsten van het luchtoffensief, de 18de januari 1991, de kranten, op uitzondering van de IHT, hun hoogste oppervlakte Golfnieuws 'scoren'. De Standaard bereikt op die dag zelfs het absolute record voor de geselecteerde kranten, met maar liefst 17.129 cm² nieuws en beschouwingen over de Golfoorlog. Dit getal komt visueel overeen met ongeveer 8,5 volle krantenpagina's (1 krantenpagina is +/- 2.000 cm²). Wanneer we in het algemeen patroon spraken van een geleidelijke vermindering van de aandacht naargelang de luchtoorlog vorderde, dan is deze inzinking wel veel duidelijker zichtbaar bij The Times en De Standaard dan bij de kranten van Amerikaanse oorsprong. De oppervlakte Golfnieuws van de IHT valt slechts zeer geleidelijk terug, zonder noemenswaardige sprongen. Bij De Standaard daarentegen daalt de aandacht reeds twee edities na het luchtoffensief met bijna de helft (van 15.107 cm² op 19/20 jan. tot 8.347 cm² de volgende dag). De 'dieptepunten' (het minste aandacht) situeren zich in het midden van de Golfoorlog. Dit is vooral bij The Times merkbaar, mede te verklaren door een ander nieuwsfeit. Op 7 februari 1991 pleegde de IRA immers een bomaanslag op het kabinet van John Major, een gebeurtenis met een enorme weerklank in Groot-Brittannië, voldoende om de Golfoorlog naar de achtergrond te verdringen. Ook in de andere kranten was deze bomaanslag voorpaginanieuws, maar ze waren veel vlugger uitgepraat dan The Times.

Inhoud van de Golfverslaggeving

Bij het onderzoek naar de aard van de informatie over de Golf steunen we op een indeling in categorieën, waarvan we de belangrijkste even beknopt toelichten. Onder de categorie oorlogsverslaggeving plaatsten we alle artikels die de oorlog op een feitelijke manier beschrijven, zonder veel achtergrondanalyse. De nadruk ligt hier op militaire oorlogsgebeurtenissen, acties aan het front, luchtaanvallen boven vijandelijk grondgebied, directe reacties van piloten, soldaten en militaire bevelhebbers. De categorie militaire duiding en analyse hebben we gecreëerd om een onderscheid te

maken tussen de directe, feitelijke oorlogsverslaggeving en artikels die een meer beschouwend of analytisch karakter t.o.v. de oorlogsgebeurtenissen hebben. Typisch duidende artikels zijn o.m. bijdragen die de technische kenmerken en mogelijkheden van het militair arsenaal beschrijven, evenals artikels met taktische en strategische analyses door militaire oorlogsexperten. Alle artikels met nadruk op de economische gevolgen van de oorlog (kosten van de oorlog, effect op wereldeconomie, onstabiele olieprijsen, enz.) horen thuis onder de categorie economisch nieuws i.v.m. de Golfoorlog. Berichten die het politiek, diplomatiek (o.a. vredesinitiatieven) beleid verslaan, zijn opgenomen in de categorie politiek, diplomatiek nieuws en analyse. Ook reacties, standpunten van politieke partijen en wereldleiders op de oorlog zijn hierin inbegrepen. Onder sociaal nieuws hebben we alle artikels geplaatst die een sociale situatieschets geven van een land, streek of volk tijdens de oorlog. Emoties, houdingen (b.v. betogingen) van het gewone volk staan hierin centraal. Naast deze hoofdcategorieën zijn er ook nog enkele kleinere inhoudscategorieën zoals media (artikels i.v.m. CNN, de censuur, de propaganda,...), terreur (artikels i.v.m. (potentiële) terreurreacties) en het milieu (ecologische gevolgen van de oorlog). Verder zijn er nog de vormelijke categorieën (hoofdartikel, de rubriek commentaar en opinie, en de lezersbrieven i.v.m. de golfoorlog). Tenslotte zijn er nog enkele restcategorieën.

Volgende tabel geeft een globaal idee hoe de aandacht van de kranten over de verschillende categorieën verspreid is.

Tabel 3: Percentageverdeling categorieën Golfartikels

Berekend op basis van de oppervlakte

	IHT	The Times	De Standaard	USA Today
1. Oorlogsverslaggeving	14,22	20,65	12,18	21,89
2. Militaire duiding, analyse	12,85	13,99	7,47	11,28
3. Economisch nieuws	15,55	9,12	11,52	10,92
4. Politiek, diplomatiek nieuws	21,74	18,82	25,76	12,71
5. Sociaal nieuws en duiding	3,49	4,95	7,27	10,88
6. Media	3,39	3,94	3,72	5,23
7. Terreur(dreiging)	3,34	1,61	3,00	2,71
8. Milieu	0,96	1,04	2,51	1,03
9. Hoofdartikel	3,52	4,45	2,42	2,46
10. Opinie, commentaar	16,33	8,66	9,58	8,89
11. Lezersbrieven	1,48	4,26	2,74	1,65
12. Andere reacties, standpunten	0,84	1,15	1,83	3,16
13. Andere duiding, achtergrond	1,15	4,28	7,19	2,97
14. Diversen	1,13	3,07	2,80	4,22
TOTAAL	100,00	100,00	100,00	100,00

Uit deze resultaten blijkt dat de respectieve kranten andere accenten leggen of andere waarden nastreven in de berichtgeving over het conflict. Hier komt de eigenheid van elke krant tot uiting.

Zo valt bij de IHT de grote hoeveelheid opinie- en commentaarartikels i.v.m. de oorlog op. Het weerspiegelen van het maatschappelijk discussieveld staat in deze krant hoog aangeschreven. Echter ook in de andere kranten is de Golfoorlog het meest besproken onderwerp op de opiniepagina's.

Weinig verrassend is de vaststelling dat de kwaliteitskranten de nadruk leggen op de politieke, diplomatieke verslaggeving over het Golfconflict. Bij De Standaard maakt deze categorie zelfs één vierde van alle Golfbijdragen uit. Opmerkelijk echter is dat ook de USA Today, een populaire krant, vrij veel politieke verslaggeving over het conflict brengt. De Golfoorlog werd natuurlijk ook gekenmerkt door een vrij intensieve politieke activiteit, waarbij de vredesinitiatieven zich in een snel tempo afwisselden.

Ook de resultaten van de categorie 'sociaal nieuws en duiding' liggen in de lijn van de verwachtingen: hier 'scoort' de USA Today het hoogst. Het is immers een karakteristiek van populaire kranten dat zij veel aandacht besteden aan human interest-verhalen. De Golfoorlog vormt hierop geen uitzondering. Integendeel, zij is een welgekomen onderwerp omdat een oorlog steeds aanleiding geeft tot emoties, nationalistische gevoelens en dramatiek. De USA Today hecht dan ook veel belang aan de menselijke kant van de oorlog, hierbij haar 'filosofische' duiding indachtig.

De Amerikaanse en Britse kranten publiceren relatief veel feitelijke oorlogsverslaggeving in vergelijking met De Standaard. Ook hier ligt de verklaring voor de hand: de troepen die gestationeerd zijn in de Golfregio zijn voornamelijk Amerikaans en Brits. Daardoor ontstaat en groeit er een psychologische verbondenheid die o.a. tot uiting komt in een grotere verslaggeving over de verwezenlijkingen van de troepen. Ook hebben The Times en de USA Today veel journalisten ter plaatse ingezet om de ontwikkelingen op oorlogsvlak zo nauwgezet mogelijk te volgen. En de IHT kon gebruik maken van het materiaal van de oorlogsverslaggevers van The Washington Post en The New York Times, twee Amerikaanse kranten met een hoge reputatie.

The Times en de IHT blinken, zowel kwantitatief als kwalitatief, uit in de analyse van de oorlog. Deze kranten maakten gretig gebruik van kopij van defensiespecialisten en/of oorlogsstrategen die de gebeurtenissen op oorlogsvlak contextueel aan de lezer verduidelijken, d.m.v. tactische besprekingen en speculaties.

OPINIEONDERZOEK

Daar de Golfoorlog aanleiding gaf tot erg controversiële debatten, loonde het de moeite om enkele veelbesproken thema's i.v.m. de Golfoorlog te bekijken vanuit het standpunt van de geselecteerde kranten. Hierachter schuilt een bepaalde redenering. Bij de selectie van de kranten hielden we rekening met het kwaliteitscriterium van de krant, daar wordt aangenomen dat die kranten een grotere invloed uitoefenen, of tenminste gelezen worden door invloedrijke personen. In het lezerspubliek van kwaliteitskranten treffen we heel wat decision makers of opinion leaders aan. Dat type van mensen extrapoleren de standpunten, geformuleerd in de kranten, naar de buitenwereld toe, zodat ze deel gaan uitmaken van de publieke opinie. In dergelijke kranten neemt het hoofdartikel dan ook een erg belangrijke plaats in. Het hoofdartikel is in feite het formele geïncorporeerde spreekorgaan van de krant, dat op een directe wijze de brug naar zijn lezers slaat.

Eenstemmigheid

Uit de studie van de hoofdartikels over de Golfoorlog blijkt dat er al bij al een grote eensgezindheid heerst in de standpunten die de kranten innemen t.o.v. het conflict. De gevoerde politiek van Bush wordt grotendeels ondersteund.

Niettemin zijn er enkele gradaties tussen de kranten merkbaar.

De USA Today hanteert een meer onverbloemde stijl. Zij houdt geen blad voor de mond in het partijkiezen. Zij richt zich rechtstreeks tot het publiek en poogt het met een hele resem van argumenten te overtuigen wat het moet denken en wat het dient af te keuren.

Ook The Times en de IHT, die de hoofdartikels van The Washington Post en The New York Times publiceert, formuleren duidelijke opinies, die ze in een betoog rechtvaardigen. Bij het lezen van de hoofdartikels van deze kranten ontstaat de indruk dat ze zich niet alleen tot het gewone lezerspubliek richten, maar ook tot de bevelhebbers in deze oorlog, in de hoop dat die effectief rekening zouden houden met hun visie. Voor The Washington Post en The New York Times is dat niet onwaarschijnlijk.

De Standaard neemt minder concrete standpunten in. Zij concentreert zich vooral op een diepgaande analyse van de gebeurtenissen tijdens de Golfoorlog.

In het onderzoek van de hoofdartikels hebben we verder getracht het standpunt van de respectieve kranten t.o.v. enkele belangrijke thema's of gebeurtenissen te distilleren. Ook hier noteren we veel eenstemmigheid.

De schuld voor de oorlog schuiven alle kranten in de schoenen van Saddam Hoessein. The New York Times vindt dat het Amerikaanse volk de troepen moeten steunen die hun leven op het spel zetten tegen een brutale tiran. The Washington Post vindt dat de oorlog via de VN op een democratische manier tot stand is gekomen. Saddam Hoessein had geen enkel ander alternatief opengelaten dan deze fatale oorlog. The Times zegt 'no respite' te voelen bij het uitbreken van de oorlog. Zij looft de technische precisie van de eerste bombardementen, met een minimum aan burgerslachtoffers tot gevolg. De USA Today schrijft dat Saddam Hoessein nu eindelijk de prijs betaalt. Zij vindt het een principiële gerechtvaardigde oorlog. Enkel De Standaard vraagt zich af of het nagestreefde doel opweegt t.o.v. de onmiddellijke gevolgen van de oorlog.

De aanval op Israël met Scud-raketten wordt door de kranten als een daad van terrorisme aangezien, een wrede politieke zet om Israël in het conflict te betrekken. 'Once again Jews are being targeted because they are Jews', formuleert The New York Times. Ze respecteren het recht van zelfverdediging, maar vinden een mogelijke Israëliëse actie weinig zinvol om het nagestreefde doel te bereiken.

Het vertonen van geallieerde krijgsgevangenen op televisie becommentariëren de kranten met protest en afgrijzen. 'It is as ugly as anyone imagined', luidt de reactie van de USA Today hierop. Voor De Standaard is dat het zoveelste teken dat de oorlog niet in het voordeel van Irak verloopt.

De kranten willen ook een woordje meespreken over de strategie die moet worden gevoerd om de oorlog zo succesvol mogelijk af te sluiten. The New York Times legt er dikwijls de nadruk op dat de oorlog beperkt moet blijven, waarbij Irak militair niet volledig uitgeschakeld mag worden om te vermijden dat het een gemakkelijke prooi zou worden voor zijn buurlanden. The Times hecht het grootste belang aan een 'cleane' oorlog met precisiebombardementen en zo weinig mogelijk Iraakse burgerslachtoffers. Het bombardement op de Amiriya-schuilkelder, ook al was het misschien een militair commandocentrum, noemt The Times dan ook een tragedie. The New York Times vindt dat incident een voldoende reden om de bombardementen op doelwitten in Iraakse steden te staken en zich meer te concentreren op de bevrijding van Koeweit. De kranten zijn tegenstander van een pauze in de luchtbombardementen, tenzij Saddam Hoessein onvoorwaardelijk zijn troepen terugtrekt. Dergelijke wapenstilstand zou enkel in het voordeel van Saddam Hoessein spelen. The Washington Post en de USA Today willen een grondoorlog zo lang mogelijk uitstellen, om geallieerde levens te sparen. Ook The New York Times wenst geen overhaast grondoffensief (What's the rush?). The Times ziet een grondoorlog op termijn noodzakelijk, daar niets erop wijst dat Saddam uit vrije wil zijn

troepen zal terugtrekken uit Koeweit. Maar ook zij maant aan tot geduld: 'Impatient talk could cost lives'.

The New York Times, The Times en de USA Today spreken zich uit voor een open, waarheidsgetrouw informatiebeleid. Leugens zijn nergens goed voor, tenzij om wantrouwen in de publieke opinie te verwekken. The Washington Post hekelt de voorstelling van de oorlog als een videospelletje, hetgeen zeker niet overeenstemt met de realiteit. The New York Times en de USA Today kiezen expliciet partij voor de verslaggeving van Peter Arnett (CNN), ondanks de kritiek dat hij de propagandamachine van Irak zou dienen.

Alle vredesinitiatieven worden op een zeker scepticisme onthaald omdat ze niet 'onvoorwaardelijk' genoeg zijn. The Washington Post bekijkt de vredesinspanningen van Gorbatsjov met een argwanend oog. Het zou niet fair zijn dat Gorbatsjov de politieke eer opstrijkt van de militaire campagne. De Standaard ziet in de figuur van Gorbatsjov wel een geschikte bemiddelaar. The Times vindt dat het Sovjet-initiatief krediet verdient, maar vindt het vredesplan op vele punten ontoereikend. Het feit van onderhandelingen zelf is eigenlijk al te veel: Saddam is immers totaal onbetrouwbaar in diplomatie. Het succes van de grondoorlog heeft tot gevolg dat de kranten het slechts zelden betreuren dat aan de diplomatie niet meer tijd gegund werd. Voor Paul Vanden Bavière (De Standaard) is dit echter een teken dat de VS een klassieke koloniale oorlog voeren, waarbij ze de hegemonie over de rijkdommen willen verzekeren.

Het oprukken naar Bagdad zelf, om Saddam Hoessein uit het zadel te wippen, raden de meeste kranten sterk af, daar het te risicovol is en omdat het buiten het VN-mandaat valt. Wel vinden ze dat echte vrede pas mogelijk is als Saddam Hoessein zich overgeeft en terechtstaat voor zijn begane gruweligheden.

BESLUIT

Deze terugblik op de belangrijkste krachtlijnen van ons analytisch onderzoek vervolledigen we met enkele globale indrukken betreffende de respectieve kranten. De verslaggeving in de IHT over de Golfoorlog is goed gedocumenteerd, mede dankzij uitstekende journalistieke bijdragen van The New York Times en The Washington Post. Door haar profiel als wereldkrant is de IHT goed geplaatst om nieuws te brengen over gebeurtenissen die het nationale belang overstijgen, zoals dat met de Golfoorlog het geval was. De IHT differentieert zich vooral door haar opiniepagina's.

De opinievrijheid maakt deel uit van het democratisch imago van de krant; een groot deel van de redactieruimte wordt dan ook ingevuld door invloedrijke journalisten en andere prominente personen die de Golfproblematiek ethisch, politiek, militair, filosofisch, ... omkaderen. De algemene teneur die uit de opinieartikels blijkt, is vrij eenstemmig: de Golfoorlog is gerechtvaardigd en Saddam Hoessein is schuldig. Uit de hoofdartikels van de IHT (NYT en WP) onthouden we dat de militaire optie verdedigd wordt, maar beperkt moet blijven tot de bevrijding van Koeweit.

The Times is hoofdzakelijk een nationale krant en dit komt ook tot uiting in de Golfverslaggeving. Het concrete oorlogsnieuws spitst zich vooral toe op het aandeel van de Britse piloten en soldaten in het conflict. Naast deze logische invalshoek wordt The Times echter eveneens gekenmerkt door een evenwichtig nieuwsaanbod i.v.m. de Golfoorlog. The Times profileert zich vooral door haar uitstekende oorlogsanalyses en door boeiende reportages van journalisten ter plaatse (o.a. Richard Beeston), die toch enigszins pogen een concreet beeld van deze oorlog te schetsen. Daarbij zijn sommige artikels gekruid met een zeker chauvinisme. Dit is geen verwijt, maar wellicht het gevolg van het feit dat elke oorlog gedreven wordt door een zekere ideologie, waaraan ook de journalisten niet ontsnappen.

De Golfverslaggeving van De Standaard kunnen we bestempelen als sober maar gedegen, zowel in opmaak als naar inhoud. De grote hoeveelheid politiek, diplomatiek nieuws i.v.m. de oorlog bevestigt het 'ernstig' karakter van deze krant. In haar hoofdartikels laat De Standaard zich niet betrappen op oorlogszuchtige verklaringen. Eerder wordt haar neutraliteit beklemtoond, waarbij zelfs soms de Amerikaanse belangen bekritiseerd worden.

De USA Today streeft andere waarden na in het presenteren van nieuwsgebeurtenissen. De Golfoorlog maakt daarop geen uitzondering. In de eerste plaats poogt zij de succesfactoren van de televisie te imiteren. Veel kleurenfoto's, in het oog springende grafieken, korte berichten moeten dit effect helpen bewerkstelligen. Verder poogt zij haar lezers persuasief te verleiden tot een bepaalde denktrant i.v.m. de Golfoorlog. Daarbij schuwt zij geen emotionele argumenten. Dit komt niet alleen tot uiting in de opinieartikels, maar ook sommige nieuwsberichten pogen bij de lezer een gevoelige snaar te raken. Daarvoor worden de gebeurtenissen i.v.m. de Golfoorlog gepersonaliseerd, waarbij markante, opvallende, dramatische feiten en voorvallen relatief veel aandacht krijgen.

(*Dit artikel is gebaseerd op zijn eindverhandeling *Het Golfconflict en de media. Met inhoudsanalyse van vier westerse kranten*, Fac. Soc. Wet., Dep. Comm. Wet., K.U. Leuven, juli 1992, 190 blz. Promotor: Prof. Dr. W. Van der biesen.

NOTEN

- (1) De inhoudsanalyse is gebaseerd op volgende krantenexemplaren:
De Standaard, 18 januari 1991 t/m 1 maart 1991
International Herald Tribune, 18 januari 1991 t/m 1 maart 1991
The Times, 18 januari 1991 t/m 1 maart 1991
USA Today, 18 januari 1991 t/m 1 maart 1991

LITERATUURLIJST

- Lamb, D. (1991) 'Pentagon Hardball', *Washington Journalism Review*, (4): 33-36.
Ruffini, G. (1991) 'Press Fails to Challenge the Rush War', *Washington Journalism Review*, (3): 21-23.